

N:o 3.

Ank. till Riksd. kansli den 9 april 1907 kl. 11 f. m.

*Sammanatta stats- och lagutskottets utlåtande i
anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till
lag om inskränkning i inmutningsrätten.*

Uti en den 27 sistlidne mars till Riksdagen aflåten proposition n:o 120 har Kungl. Maj:t under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

om inskränkning i inmutningsrätten.

Härigenom förordnas som följer:

Inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län må under tiden intill den 15 maj 1908 endast för kronans räkning inmutning ske å kronojord, som ej under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen.

Denna lag träder i kraft för Norrbottens län den 15 maj 1907 samt för Västerbottens och Jämtlands län genast efter utfärdandet.

Till det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet öfver justitiedepartementsärenden den 8 mars innevarande år har chefen för justitiedepartementet, efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet, anfört följande:

»Genom lag den 6 juni 1902 bestämdes, att inom Norrbottens län finge under tiden intill den 15 maj 1903 endast för kronans räkning ske inmutning å kronojord, som ej innehades under stadgad besittningsrätt eller vore anslagen till boställe. Hvad sålunda stadgats har genom särskilda lagar efter hand utsträckts att gälla intill den 15 maj 1907.

Då jag nu går att anmäla frågan, huruvida giltighetstiden för 1902 års lag bör ytterligare förlängas, äfvensom tillika väckt fråga, att den för Norrbottens län hittills gällande provisoriska lagstiftningen skulle blifva tillämplig äfven i andra delar af riket, anhåller jag till en början att beträffande de omständigheter, under hvilka nämnda lagstiftning tillkommit, få hänvisa till hvad i statsråd den 6 mars 1905 af dåvarande chefen för justitiedepartementet därom anförts. Departementschefen yttrade:

I nådigt bref den 28 februari 1902 anbefalldes Kungl. Maj:t kommerskollegium att efter hörande af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län samt bergmästaren i norra distriktet inkomma med utlåtande, huruvida och i hvilken omfattning inmutningsrätten syntes kollegium böra upphävas eller tills vidare suspenderas. Närmaste anledningen till denna åtgärd var, såsom i det nådiga brefvet framhålles, att inmutningsrätten, sådan den utöfvats inom Norrbottens län, funnits kunna föranleda till en osund spekulation och andra betänkliga missförhållanden.

Berörda missförhållanden blefvo äfven af Riksdagen uppmärksammade. Riksdagen ansåg att, i afbidan på frågans fullständiga utredande, provisoriska åtgärder borde vidtagas för att, så vidt ske kunde, förhindra, att förhållandena förvärrades, och antog därför för sin del, med föranledande af enskilda motioner, en lagbestämmelse, enligt hvilken inom Norrbottens län inmutningsrätten å kronojord, som ej under ständig besittningsrätt innehades eller vore till boställe anslagen, förbehölls kronan ensam. Denna lagbestämmelse, hvars antagande Riksdagen i skrifvelse den 21 maj 1902 för Kungl. Maj:t tillkännagaf, blef den 6 juni samma år af Kungl. Maj:t saktionerad.

I sammanhang med det beslut, hvarigenom Kungl. Maj:t den 11 maj 1903 förordnade om förlängd giltighet af oförmälda lag af den 6 juni 1902, har Kungl.

Maj:t jämväl uti nådigt bref till kommerskollegium anbefallt denna myndighet att, efter Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshafvandes och bergmästares hörande och sedan chefen för Sveriges geologiska undersökning lämnats tillfälle att sig yttra, med öfverlämnande af inkomna yttranden afgifva underdånigt utlåtande, dels huruvida i följd af berörda inskränkning i inmutningsrätten olägenheter visat sig uppkomma eller framdeles kunde vara att befara, dels ock i fråga om de ändringar, som, under förutsättning att inmutningsrätten inom Norrbottens län fortfarande blefve föremål för särskilda lagbestämmelser, borde med afseende å tillämpningsområdet eller eljest vidtagas i ofvanberörda föreskrifter, äfvensom angående de åtgärder i öfrigt, hvilka under sagda förutsättning kunde erfordras i syfte att mineralfyndigheter å kronojord blefve på ett för det allmännas intressen tillfredsställande sätt bearbetade.

Det sålunda begärda utlåtandet har af kommerskollegium afgifvits, och tillsammans med detta hafva jämväl öfverlämnats utaf kollegium inhämtade yttranden af bergmästaren i norra distriktet, Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län samt chefen för Sveriges geologiska undersökning. — — — — —

Det torde tillåtas mig att med ledning af den förebragta utredningen i korthet redogöra, hvari förut omnämnda missbruk af inmutningsrätten bestodo och huru de uppkommit. Jag måste härvid gå tillbaka till den kungörelse, som den 19 augusti 1889 utfärdades och genom hvilken förordnades *dels* att i mutsedel, som blefve utfärdad å fyndighet, belägen å kronojord, som icke under ständig besittningsrätt innehades eller vore till boställe anslagen eller blifvit för kronans räkning till brukning på viss tid annan upplåten, tills vidare skulle, om inmutningsansökningen gjorts efter dagen för kungörelsens utfärdande, intagas förbehåll om skyldighet för inmutaren att vara underkastad de förändrade bestämmelser om rätt för kronan att deltaga i grufarbetet och den däraf fallande vinsten, som genom ny lagstiftning kunde blifva gällande, *och dels* att för fyndighet, därå inmutning under sådant förbehåll erhållits, utmål tills vidare icke finge anvisas.

Den situation, som genom denna kungörelse inträdde, var ej ämnad att blifva långvarig; den skulle endast räcka till dess lagstiftningen ordnat frågan, huru kronan skulle deltaga i grufarbetet och däraf fallande vinst, i fall, då fyndighet inmutades å kronojord, å hvilken enligt dittills gällande lagstiftning jordägareandelen tillkommit inmutaren. Denna lagstiftningsfråga visade sig emellertid vara svårlöst och ordnades först genom lagen den 20 oktober 1899, i hvilken emellertid stadgades, att för inmutning, som erhållits under det i 1889 års kungörelse stadgade förbehåll, utmål ej finge utan Konungens tillstånd läggas tidigare än två år från det lagen trädte i kraft. Denna tidpunkt inföll den 1 december 1901. Det blef sålunda en tidrymd af mer än tolf år, under hvilken utmål ej kunde läggas för fyndighet, därå inmutning erhållits under det i 1889 års kungörelse stadgade förbehåll. Under denna tidrymd måste inmutaren, om han ville bevara sin på inmutningen grundade rätt, hvarje år göra försvarsarbete och kunde hvarken få ersätta detta med afgift i penningar, ej heller erhålla hvilostånd, emedan för åtnjutande af dessa förmåner erfordras, bland annat, att utmål blifvit grufvan tilldeladt. Än mindre kunde grufdriften begynna på allvar, så länge utmål ej blifvit lagdt. Följden blef, att inmutarne ofta sökte komma ifrån det besvärliga och kostsamma försvarsarbetet på det sätt, att de år efter år inmutade

samma fyndighet. Härigenom utsatte de sig dock för faran att vid ommutningen blifva förekomna af andra inmutare, och det saknades ej personer, som sökte begagna sig häraf. En osäkerhet i förhållandena uppkom, som ytterligare förvärrades däraf, att den gaf anledning till många inmutningar äfven på behörigen försvarade fyndigheter utan annat syfte än att förmå den verkliga rättshafvaren att betala penningar för att slippa en process om rätten till fyndigheten. Det ligger i sakens natur, att nu skildrade förhållanden skulle vara i hög grad ägnade att framkalla en osund spekulation, emedan såväl de inmutare, hvilka hade en behörigen grundad rätt, som än mera de, hvilkas rätt var tvifvelaktig eller alls ingen, voro angelägna att få afyttra sina mutsedlar och bjödo ut dem både inom och utom riket. Deras utbudande på utländsk marknad gaf i sin tur anledning till farhågan, att värdefulla grufvor skulle råka i utländska händer i en utsträckning, som kunde innebära faror af flera slag.

Jag har härmed redogjort för de förhållanden, som gifvo anledning till, att Kungl. Maj:t anbefalldes den nu verkställda utredningen. Det får emellertid ej förbises, att vid behandlingen inom Riksdagen af förut omnämnda provisoriska lag äfven andra synpunkter framträdde, hvilka ej torde varit utan inflytande på frågans utgång, om de också ej kunna sägas hafva blifvit klart och bestämdt formulerade. Under debatten i första kammaren yttrades nämligen en farhåga, att det, som en talare uttryckte sig, skulle gå för fort med utvecklingen af Norrbottens rikedomar, och innebörden häraf synes hafva varit en oro, att en obehindrad exploatering af de norrländska järnmalmfyndigheterna skulle *dels* medföra, att malmförråden i större utsträckning än som vore önskligt blefve exporterade med den påföljd, att den inhemska järntillverkningen i en framtid kunde komma att lida brist på malmtillgång, *dels* föranleda, att priset på järnmalm trycktes ned till gagn allenast för utländska förbrukare, *dels slutligen* locka till begynnande af grufföretag, som saknade betingelser för framgång.

Måhända kunde man också i hvad under den nämnda debatten anfördes skönja tecken till den uppfattning, att malmrikedomarna i Norrbottens län, hvarest ju jorden till största delen tillhör kronan, borde, i stället för att öfverlämnas till exploatering åt enskilde, förbehållas åt staten själf och brytas för dess räkning.'

Då frågan om den sist vidtagna prolongationen af 1902 års lag den 27 april 1906 förekom i statsrådet, anförde chefen för justitiedepartementet, att bland de betänkligheter, som af sakkunniga myndigheter yttrats med afseende å lämpligheten att definitivt upphäfva inmutningsrätten inom Norrbottens län, största betydelse syntes böra tilläggas farhågan, att genom inmutningssystemets upphäfvande de enskildes intresse att efterspana malmfyndigheter skulle komma att minskas, samt att följden häraf kunde blifva, att länets malmtillgångar ej blefve utforskade och kända. Det syntes uppenbart, att detta spörsmål vore af så stor vikt, att definitivt beslut i ämnet icke borde fattas, innan fullständig utredning ägt rum, huruvida det vid upphäfvande af inmutningsrätten vore möjligt att på annat sätt gifva upptäckare af malmfyndigheter sådan

uppmuntran, att den enskilda företagsamheten fortfarande lockades att ägna sig åt eftersökande af malmer. Departementschefen anhöll därför om bemyndigande att tillkalla sakkunniga att inom departementet biträda med sådan utredning. Under afvaktan på, att utredningen blefve fullbordad, fann departementschefen det vara nödigt, att det provisoriska tillståndet bibehölles.

Med stöd af det bemyndigande, som berörda den 27 april lämnades departementschefen, har jag anmodat sakkunniga män att inom departementet verkställa utredning i oförmälda fråga; och hafva de sakkunniga i skrifvelse den 7 februari 1907 afgifvit yttrande, däri de föreslagit, att, därest inmutningsrätten definitivt upphäfdes, bestämmelser skulle utfärdas, enligt hvilka Kungl. Maj:t skulle äga att för viss tid meddela svensk man tillstånd till bearbetande och tillgodogörande af mineralfyndighet.

De sakkunniga anföra, bland annat, att, då förhållandena icke betingade olika lagstiftning i förevarande hänseende beträffande kronojord i Norrbottens län, å ena, samt öfriga län, å andra sidan, det definitiva inmutningsförbud, som kunde blifva meddeladt, syntes böra afse *all* kronojord, som ej innehades under ständig besittningsrätt eller vore anslagen till boställe. Äfven om så stora järnmalmsfyndigheter som de i Norrbottens län redan kända sannolikt icke funnes i andra landsändar, vore dock möjligt, att mycket värdefulla fyndigheter blefve anträffade annorstädes. I Västerbottens län skilde sig naturförhållandena ej synnerligen från dem i Norrbottens län, och malmförekomster i det förra länet vore redan kända. Enahanda förhållande rådde i Jämtlands län å dess renbetesfjäll och oafvittrade marker, och i mellersta Sverige funnes fyndigheter å t. ex. kronoparker. Att förhållandena i förevarande hänseende inom Norrbottens län skarpare framträdde, berodde på de där redan tillkomna kommunikationerna, men om exempelvis Västerbottens län finge sådana, genom bibanor till norra stambanan och genom inlandsbanan, kunde det hända, att grufhandtering äfven där uppblomstrade. Särskildt i Västerbottens län hade ock en liffig inmutareverksamhet redan uppstått. Med hänsyn härtill syntes, i afvaktan på definitiv lagstiftning i ämnet, ett provisoriskt förbud ju förr dess hellre böra utfärdas mot inmutning jämväl i Västerbottens län å sådan kronojord, hvarom fråga är — ett förbud, som emellertid enligt de sakkunnigas mening lämpligen borde utsträckas att gälla hela riket.

Sedan de sakkunnigas yttrande remitterats till kommerskollegium, som anbefallts att efter vederbörandes hörande afgifva utlåtande, har kollegium i underdånig skrifvelse den 19 februari 1907 biträdt den upp-

fattning, som af de sakkunniga uttalats beträffande tillämpningsområdet för det provisoriska förbudet. Därvid har kollegium särskildt anført, att det ur synpunkten af kronans intresse måste vara af vikt, att statsmakterna vid en blifvande definitiv lagstiftning i ämnet äga så vidt möjligt fria händer att ordna hithörande förhållanden. Med erinran tillika, att omständigheterna icke torde medgifva framläggande för innevarande års riksdag af förslag till definitiv förändring af nu gällande lagstiftning, har kollegium hemställt, att till Riksdagen måtte aflåtas proposition med förslag till lag, innefattande inmutningsförbud att gälla intill den 15 maj 1908.

Då utredningen om hvad vid inmutningsrättens definitiva upphäfvande bör träda i dess ställe ännu ej afslutats, torde det blifva oundgängligt att för ytterligare ett år förlänga det provisoriska tillståndet i fråga om Norrbottens län.

Huruvida man äfven för andra delar af riket bör i afvaktan på slutlig lagstiftning i ämnet meddela sådant förbud, som nu gäller i nämnda län, lärer bero därpå, om inmutningsrättens bibehållande i dessa landsdelar kan befaras medföra olägenheter af den art, hvarom i det föregående erinrats. Att detta är fallet beträffande Västerbottens och, ehuru i mindre grad, äfven Jämtlands län, synes antagligt med hänsyn till de i flera afseenden likartade förhållandena i dessa två län och i Norrbottens län. I fråga om Västerbottens och Jämtlands län har man visserligen ej att räkna med de ogynnsamma verkningar, som kungörelsen den 19 augusti 1889 synes hafva medfört inom Norrbottens län; och torde man för öfrigt ej hafva anledning frukta, att i de förra två länen skola uppstå så svåra missförhållanden som visat sig i det senare. Men då, enligt en af de sakkunniga meddelad statistik, antalet inmutningar i Västerbottens och Jämtlands län under senaste tiden högst betydligt ökats, hvilket lärer tyda på en begynnande grufspekulation äfven i dessa län, anser jag tillbörlig omtanke för framtiden väl motivera, att den provisoriska lagstiftningen nu utsträcker till Västerbottens och Jämtlands län. Ytterligare utvidgning af förbudets tillämpningsområde synes däremot icke för närvarande erfordras.

I enlighet med hvad jag sålunda anført har jag låtit upprätta förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten.»

Departementschefen hemställde härefter, att högsta domstolens utlåtande öfver förslaget måtte, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler, inhämtas.

Lagförslaget har, enligt hvad af bilagorna till propositionen inhämtas, af högsta domstolen lämnats utan anmärkning.

Med anledning af hvad departementschefen anført, hemställer utskottet,

att Kungl. Maj:ts förevarande proposition må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 9 april 1907.

På det sammansatta utskottets vägnar:

F. CL:SON WACHTMEISTER.
